

Veli-Pekka Viljanen

HE 72/2026 vp laeiksi ydinenergialain sekä rikoslain 34 luvun 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan perustuslakivaliokunta 19.5.2026

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kumottavaksi ydinenergialain ydinräjähteitä koskeva 4 §, jonka mukaan ydinräjähteiden maahantuonti samoin kuin niiden valmistaminen, hallussapito ja räjäyttäminen Suomessa on kielletty. Ydinräjähderikosta koskevaan rikoslain 34 luvun 6 §:ään ehdotetaan lisättäväksi poikkeussäännös, jonka mukaan 1 momentin säännöstä ydinräjähderikoksesta ei sovellettaisi ydinräjähteen tuomiseen Suomeen taikka sen kuljettamiseen, toimittamiseen tai hallussapitoon Suomessa, jos teko perustuu Suomen sotilaalliseen puolustamiseen, jota toteutetaan osana Pohjois-Atlantin liiton yhteistä puolustusta tai puolustusyhteistyötä, Pohjois-Atlantin liiton yhteiseen puolustukseen taikka puolustusyhteistyöhön, niitä koskevan päätöksenteko- tai sopimusjärjestelmän mukaisesti.

Esityksen päätarkoituksena on poistaa lainsäädännölliset esteet, jotka voivat rajoittaa Suomen sotilaallista puolustamista sekä Naton pelotteen ja yhteisen puolustuksen täysimääräistä hyödyntämistä (HE, s. 30).

Hallituksen esityksessä katsotaan, että lait voidaan käsitellä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä. Hallitus katsoo kuitenkin, että esityksestä olisi suotavaa pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto, koska ehdotettuihin lainsäädännön muutoksiin liittyy ylimpien valtielinten välisiä suhteita ja eduskunnan tiedonsaantioikeutta kansallisessa päätöksenteossa koskevia uudenlaisia kysymyksiä. Perustuslakivaliokunnan lausunto olisi suotavaa saada myös siitä, onko rikoslain 34 luvun 6 §:ään lisättäväksi ehdotettu 4 momentti riittävän tarkkarajainen ja täsmällinen perustulain 8 §:ssä säädetty rikosoikeudellinen laillisuusperiaate huomioon ottaen (ks. HE, s. 62).

Ehdotettua rikoslain säännöstä on valtiosääntöoikeudellisesti arvioitava erityisesti perustulain 8 §:n rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään arvioinut rikosoikeudellista lainsäädäntöä laillisuusperiaatteen vaatimusten kannalta. Keskeistä on tällöin ollut erityisesti rikosoikeudellisen sääntelyn täsmällisyys ja tarkkarajaisuus. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan rikoksen

tunnusmerkistö on ilmaistava riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa (perustuslakivaliokunnan perustuslain 8 §:n tulkintakäytännöstä ks. kokoavasti Sakari Melander, Rikosoikeuden valtiosääntöiset rajat, LM 2025, s. 1265-1274).

Hallituksen esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi rikoslain 34 luvun 6 §:n 1 momentissa olevaa ydinräjähderikosta koskevaa perussäännöstä. Säännöksen soveltamisalaa ehdotetaan sen sijaan rajattavaksi uudessa 4 momentissa. Se rajaa kriminalisoinnin piiristä ydinräjähteen tuomisen Suomeen, sen kuljettamisen, toimittamisen tai hallussapidon Suomessa, jos teko 1) perustuu sotilaalliseen puolustukseen, jota toteutetaan osana Pohjois-Atlantin liiton yhteistä puolustusta tai puolustusyhteistyötä, tai 2) Pohjois-Atlantin liiton yhteiseen puolustukseen taikka 3) puolustusyhteistyöhön. Lisäedellytyksenä on, että kaikkien kohtien osalta, että toiminta tapahtuu sitä koskevien päätöksenteko- ja sopimusjärjestelmien mukaisesti. Poikkeusten alaa on selostettu asianmukaisesti ehdotetun rikoslain säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE, s. 46-52).

Kun otetaan huomioon poikkeusten kattaman toiminnan luonne ja poikkeusten kytkeytyminen Suomen tekemiin kansainvälisiin monen- tai kahdenkeskisiin sopimuksiin, voidaan kyseisen kriminalisoinnin soveltamisalaa pitää riittävän täsmällisenä ja ennakoitavana perustuslakivaliokunnan perustuslain 8 §:ää koskeva tulkintakäytäntö huomioon ottaen.

Perustuslaista ei ole käsitykseni mukaan johdettavissa sellaista ydinräjähdeiden maahan-tuontiin, kuljettamiseen, toimittamiseen ja hallussapitoon kohdistuvaa kattavaa kriminalisointivelvoitetta, joka estäisi ehdotetut poikkeukset ydinräjähderikosta koskevasta pääsäännöstä. Tällainen sääntely kuuluu normaaliin lainsäätäjälle kuuluvaan, perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan ”varsin väljään” liikkumavaraan kriminalisointeja säädettäessä (ks. PeVL 23/1997 vp, s. 2).

Hallituksen esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskevaan osioon sisältyy laajoja valtiosääntöoikeudellisia tarkasteluja, joiden etäisyys hallituksen esitykseen on suhteellisen etäinen. Tällainen on tässä yhteydessä esimerkiksi perustuslain 1 §:n täysivaltaisuuteen liittyvä laajahko tarkastelu (HE, s. 53-56). Oman käsitykseni mukaan perustuslain täysivaltaisuussääntelyllä ei ole valtiosääntöoikeudellista merkitystä nyt käsiteltävänä olevien lakiehdotusten kannalta. Ehdotetut ydinenergialain ja rikoslain säännökset eivät oikeudellisesti arvioiden rajoita Suomen täysivaltaisuutta, vaan perustuvat

Suomen omaan lainsäädäntövallan käyttöä koskevaan harkintaan ja arvioon Suomen omista puolustuksellisista tarpeista, johon liittyy mahdollisimman laaja Naton yhteisen puolustuksen hyödyntäminen.

Poikkeussäännösten soveltaminen on rikoslain muutosehdotuksessa kytketty asianomaisten päätöksenteko- tai sopimusjärjestelmien noudattamiseen. Tältä osin on ensinnäkin huomattava, että ehdotuksella ei puututa valtiosäännön mukaisiin ylimpien valtioelinten toimivaltoihin tai päätöksentekomenettelyihin. Kansallinen päätöksenteko, joka liittyy säännöksen tarkoittamien poikkeustilanteisiin, määräytyy siten valtiosäännön mukaisissa menettelyissä (ks. myös HE, s. 56). Hallituksen esityksessä on selostettu päätöksenteko- ja sopimusjärjestelmään liittyviä näkökohtia asianmukaisesti (ks. HE, s. 49-52).

Ydinenergialain 4 §:n kumoaminen ja rikoslain 34 luvun 6 §:n muutosehdotus eivät itsessään luo sellaista asiantilaa, joka merkitsisi ydinaseiden tuomista Suomen maaperälle. Tämä edellyttäisi erillisiä sopimusjärjestelyjä, joita hallituksen esityksessä on tarkemmin selvitetty. Esimerkiksi Naton ja sen jäsenvaltioiden joukkojen saapuminen Suomen alueelle perustuisi Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaan jatkossakin Suomen nimenomaiseen pyyntöön tai suostumukseen (PeVL 80/2022 vp, kappale 4).

Suomen ja Yhdysvaltojen välisessä yhteistyössä oikeudellinen perusta Yhdysvaltojen joukkojen maahantuloon olisi maiden välinen puolustusyhteistyösopimus eli ns. DCA-sopimus. Kyseinen sopimus antaa Yhdysvaltojen joukoille suoraan sopimuksen perusteella oikeuden tulla Suomeen. DCA-sopimuksen eduskuntakäsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta totesi, että sopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti kaikessa sopimuksen mukaisessa toiminnassa, myös varastoitaessa tietynlaisia aseita Suomen alueelle, kunnioitetaan kaikilta osin Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita. Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota tarpeeseen tulkita ja soveltaa sopimusmääräyksiä ja niiden toimeenpanemiseksi annettuja säännöksiä Suomen perustuslakia kunnioittaen sekä perus- ja ihmisoikeusmyönteisen laintulkinnan periaatetta noudattaen (PeVL 28/2024 vp, kappale 20). Hallituksen esityksessä viitataan siihen, että sopimukseen on kirjattu kunnioittamisvelvoitteeseen kiinteästi liittyvä velvoite molempien osapuolten näkemysten kuulemisesta ja huomioon ottamisesta (HE, s. 51).

Perustuslain 74 §:n mukaan perustuslakivaliokunnan tehtävänä on antaa lausuntonsa sen käsittelyyn tulevien lakiehdotusten ja muiden asioiden perustuslainmukaisuudesta sekä

suhteesta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Arvioni mukaan hallituksen esityksen sisältämät lakiehdotukset eivät sisällä perustuslain kannalta ongelmallisia säännöksiä.

Ehdotuksiin ei sisälly myöskään säännöksiä, jotka muuttaisivat ylimpien valtioelinten välisiä suhteita, toimivaltoja tai päätöksentekomenettelyjä.

Eduskunnan tiedonsaantioikeuden kannalta, johon hallituksen esityksen säätämisjärjestysperusteluissa viitataan yhtenä perusteluna perustuslakivaliokunnan lausunnon hankkimisen suotavuudelle (HE, s. 62), on huomattava, että eduskunnalla on perustuslain 47 §:n 1 momentin nimenomaisen säännöksen mukaan oikeus saada valtioneuvostolta asioiden käsittelyssä tarvitsemansa tiedot. Säännös sisältää yhtäältä valtioneuvoston velvollisuuden oma-aloitteisesti toimittaa eduskunnan tarvitsemat tiedot ja toisaalta velvollisuuden toimittaa eduskunnan pyytämät tiedot (HE 1/1998 vp, s. 97, ks. myös PeVL 30/2020 vp, s. 3 ja 5). Myös perustuslain 47 §:ää täydentävän perustuslain 97 §:n perusteluissa viitataan siihen, että valtioneuvoston tulee tarpeen mukaan oma-aloitteisestikin antaa ulkoasiainvaliokunnalle selvityksiä (HE 1/1998 vp, s. 154). Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi DCA-sopimuksen käsittelyn yhteydessä korostanut nimenomaisesti eduskunnan ja sen turvallisuusvaliokuntien ennakoivaa ja säännöllistä informoimista sopimuksen toimenpanon osalta (ks. PeVL 28/2024 vp, kappale 25). Näihin perustuslaillisiin näkököhtiin ei nyt käsiteltävänä olevasta esityksestä johdu muutoksia.